

Els contes durs i compassius de Lucia Berlin

Dos anys i mig després de 'Manual per a dones de fer feines', L'Altra i Alfaguara posen en circulació una segona antologia de narracions de Lucia Berlin, 'Un vespre al paradís'. Conserven la força, l'impacte i la màgia del seu predecessor

a
llegim

44-45

● Nova traducció catalana d'"Austerlitz", de Sebald ● Un Murakami romàntic, culturalista i esotèric

46-47

● 'Els llits dels altres', primera novel·la d'Anna Punsoda ● 'Robinson', un gran àlbum infantil de Peter Sis

◆◆◆◆◆ Jordi Nopca

Quan David R. Godine va comprar Black Sparrow Press a John Martin, que n'havia sigut propietari durant els últims 36 anys, li va tocar fer una ronda de trucades compromesa per aconseguir alliberar espai del magatzem on hi havia milers d'exemplars del fons de l'editorial. Una de les autores de les quals calia prescindir era Lucia Berlin, que hi havia publicat els tres últims reculls de contes, *Homesick* (1990), *So long* (1993) i *Where I live now* (1999). Berlin havia mort el 2004, als 68 anys, i, poc després de la seva desaparició, Godine va parlar amb un dels quatre fills de l'autora, Jeff, per oferir-li exemplars dels llibres de la seva mare a un dòlar. Berlin havia reunit els contes que anava publicant en revistes en vuit reculls, començant per *A manual for cleaning ladies* (1977). Dels seus llibres se n'havien venut una mitjana de mil exemplars, una xifra molt minsa tenint en compte les dimensions del mercat nord-americà.

No hi havia res que pogués fer pensar que la discretíssima repercussió de l'escriptora, que mai s'havia guanyat la vida amb la literatura, pogués canviar després de la seva mort. Un dels millors amics de Berlin, Stephen Emerson, va voler canviar la poca fortuna de l'autora, reunint 43 dels seus 76 contes en una antologia que finalment va publicar Farrar, Straus & Giroux el 2015. "L'escriptura de la Lucia té energia", defensava a l'inici del volum. I també: "La prosa avança per les pàgines agafant-s'hi amb les ungles. Té vitalitat. És reveladora".

Emerson en remarcava també "l'alegria" que desprenien algunes de les pàgines, que l'autora combinava amb la "desolació absoluta" d'alguns dels relats. Sorprenentment, el llibre va funcionar des del minut zero en anglès. "Diria que Berlin no va tenir èxit en vida per dos motius -explica Emily Bell, editora a Farrar-. En primer lloc, per la reticència històrica a llegir autors que escriviessin sobre l'Oest, però també perquè el material de la seva narrativa havia sigut vehiculat sobretot a través d'homes. L'addicció. La pobresa. La infidelitat".

Les edicions catalana i castellana de *Manual per a dones de fer feines* van arribar el març del 2016, vuit mesos després de publicar-se als Estats Units. Eugènia Broggi, de L'Altra, la va descobrir per casualitat. "El llibreter Joan Flores em va escriure per Facebook que li acabava d'arribar una novetat que em podia interessar -recorda-. Aquell mateix dia em va trucar un amic mentre entrava a La Central del Raval i li vaig demanar que me'l com-

prés perquè més tard ens havíem de veure. Només en quedava un exemplar. Aquella mateixa nit vaig llegir el primer conte del recull, *Angel's laundromat* [*La bugaderia de l'Angel*]. Em va impressionar molt". Broggi ja no va poder parar de llegir. "Em recordava alguns autors que havia llegit, com ara Raymond Carver, però ell era més sòrdid -diu-. En els contes de Berlin conviuen els problemes amb l'alcohol dels personatges amb la maternitat, la vida laboral i les històries d'amor. Hi ha contes molt durs, però l'alegria de viure la trobes per tot arreu, fins i tot en els moments més difícils".

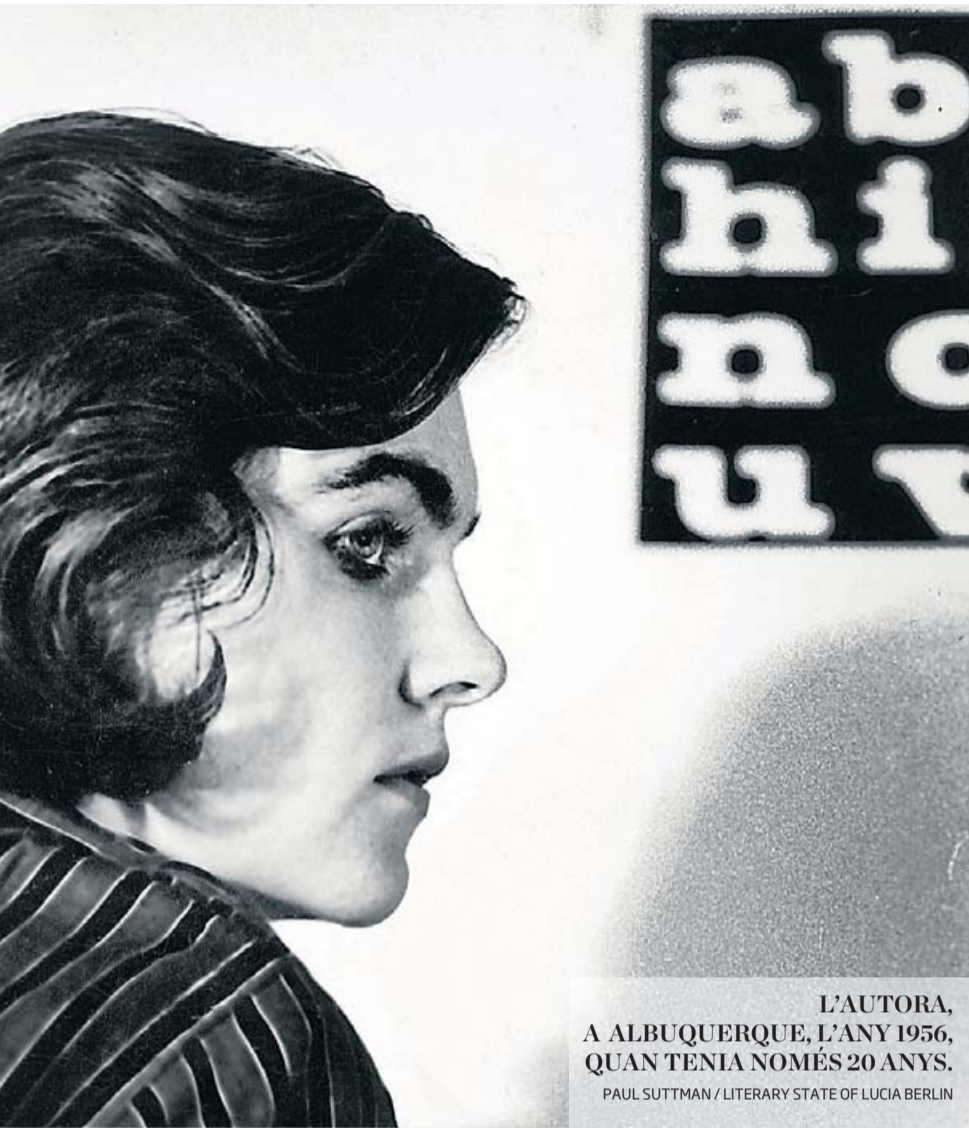
Singularitat i sentit de l'humor

L'escriptor i crític Patricio Pron va ser un dels primers lectors de la versió castellana del *Manual*, publicada a Alfaguara. "Berlin té una capacitat notable d'evocació, ritme, talent per a la comparació absurda i sentit de l'humor -comenta-. A més, va tenir una vida singular: una infantesa difícil, alcoholisme, ingressos en centres de rehabilitació, problemes amb la policia, divorcis i una rastellera d'oficis modestos". Encara que alterna els contes en primera i tercera persona, el personatge principal comparteix sovint les circumstàncies biogràfiques de l'autora. "Va poder escriure sobre tot això amb una mirada distanciada dels fets, compassiva, parant atenció als detalls concrets i a l'economia de mitjans -continua Pron-. Aquestes són les quatre característiques del bon escriptor de contes segons Txékhov, de qui Berlin va ser una alumna avantatjada".

LUCIA BERLIN
AMB EL
DAVID, UN
DELS QUATRE
FILLS QUE VA
TENIR.

BUDDY BERLIN / LITERARY
ESTATE OF LUCIA BERLIN

L'AUTORA,
A ALBUQUERQUE, L'ANY 1956,
QUAN TENIA NOMÉS 20 ANYS.
PAUL SUTTMAN / LITERARY STATE OF LUCIA BERLIN

Lucia Berlin i el caos humà

M. ÀNGELS
CABRÉ

Tot i que allarg de la seva vida força itinerant va anar publicant els 76 contes que, fins que no es digui el contrari, constitu-

eixen el total del seu llegat literari, ningú recordava Lucia Berlin (Alaska, 1936 - Los Angeles, 2004) quan l'any 2015 als Estats Units van publicar una antologia seva que portava per títol *Manual per a dones de fer feines*, on el pròleg de Lydia Davis ja era garantia de qualitat. Les traduccions catalana i castellana d'aquell volum que reparava una injustícia flagrant van arribar a convertir-se aquí, com qui diu, en el llibre de l'any. ¿Podia passar amb un volum de narrativa breu? Sí, encara que per regla general menyspreem l'essència literària i ens aboquem a aquest gran contenidor de paraules en bona part inútils que és la novel·la.

Ho rumio i arribo a la conclusió que l'èxit de Berlin es deu a tres factors: 1) que el conte nord-americà sempre l'hem associat a la masculinitat (Faulkner, Carver, Cheever...), i en dates recents ha brotat l'interès per allò que escriuen les dones; 2) que la seva autora era una alcohòlica -i el maleïtisme sempre agrada-, i 3) que Lucia Berlin era molt atractiva -i ja se sap què passa amb els guapos-. Ara, amb *Un vespre al paradís*, podem tornar a gaudir de l'univers literari de l'autora, que gairebé sempre es materialitza als paratges incendiats de vida de Nou Mèxic i rodalia.

Va ser allà on va viure Berlin. Malgrat que les seves històries semblin altament inversemblants no inventa gaire, sinó que més aviat escriu a partir de les pròpies vivències deixant que la base real assoleixi dimensions fantosiques. Els seus personatges tampoc tenen el costum d'obeir gaires normes socials i són éssers silvestres, com ella mateixa. M'agrada molt el personatge de Tiny al conte *Nadal. Texas. 1956*, que puja a la teulada

UN VESPRE
AL PARADÍS
LUCIA BERLIN
L'ALTRA / ALFAGUARA
TRADUCCIÓ DE
JOSEFINA CABALL
270 PÀG. / 19,90€

de la casa i amenaça amb no tornar a baixar: "Jo no volia ser tan dramàtica. M'hauria limitat a anar a la meua habitació i tancar de cop la porta, però allà dins hi havia la meua mare". No descartem que l'autora, en alguns dels seus episodis etílics, es convertís també en un baró rampant femení emulant el Cosimo de Calvino.

Els contes i la nata muntada

Ja ho diu el fill gran de Berlin al text que serveix de pròleg al llibre: "Si hagués d'explicar la història de la Lucia, fins i tot des del meu punt de vista (objectiu o no), s'entendria com a realisme màgic. És impossible que ningú s'arribi a creure la seva història". Als contes hi ha pianistes de bar, nenes de set anys que per comprar uns patins venen porta a porta bitllets d'un sorteig de tocadors musicals i tietes que s'instal·len a casa de la neboda encara que visquin com en una capsula de mistos: "L'amo es pensa que només tinc dos fills perquè només hi ha dues habitacions petites, i per això, quan ve, un dels nens ha de desaparèixer".

Lucia Berlin és una barreja de realisme màgic i *southern gothic*. Si Carson McCullers no hagués anat a parar a Nova York sinó a El Paso, potser s'hi assemblaria. Però hauria de creure molt més en la humanitat i en la seva capacitat de sortir sempre airosa del caos, com fa Berlin. Tres divorcis, quatre fills, unes quantes clíniques de rehabilitació, 76 contes... Tal com va escriure Davis, els millors escriptors abans o després puguen, com la nata muntada. Deixeble d'un dels nostres exiliats, Ramón J. Sender, a la Universitat de Nou Mèxic cap als anys 50, em pregunto si el consell que temps després donava als seus alumnes, quan va convertir-se en professora d'escriptura, té a veure amb aquesta frase de Henry Miller: "L'escriptura es fa en bona part lluny de la màquina d'escriure".

Marta Orriols, que acaba de publicar *Aprendre a parlar amb les plantes* (Periscopi / Lumen), remarca que de la lectura dels contes de Berlin "no en surts indemne". "Les seves històries són absolutament sensorials i elèctriques -afegeix-. Aparentment caòtiques, amb multitud de personatges i llocs que sovint es repeteixen i que surten a escena sense obeir una ordenació clara". Un bon exemple seria *Bons i dolents*. Ambientat a Santiago de Xile el 1952, podria ser un conte d'institut però deriva cap a la reflexió (amarga) sobre l'esperit revolucionari comunista i els límits de ser una dona -i què comporta intentar superar-los-. "M'agrada llegir les complexitats i les ambigüitats de l'ànima humana sota la batuta d'una dona d'una gran contemporaneïtat -continua Orriols-. A vegades penso que potser va passar desapercibuda en el seu moment per no ser una escriptora complaent, sinó per escriure sobre la duresa i la lletjor des del sarcasme i l'acidesa femenina".

Revaloritzar el conte

De l'edició castellana se'n van vendre 100.000 exemplars. De la catalana, una mica més de 10.000. El juny del 2016 *Manual per a dones de fer feines* va guanyar el premi Llibreter. Mireia Gispert, de la llibreria La Memòria, va ser un dels cinc membres del jurat que va votar el recull de Lucia Berlin -que al cap de l'any apareixeria al capdamunt dels llibres més ben valorats en diversos mitjans de comunicació-. "En el meu cas vaig tenir en compte la gran qualitat tant de la forma com del contingut -explica-. Va ser un desco-

briment plaent i també passional. Aquell any el jurat vam apostar també per valorar el conte com a forma narrativa. La Lucia Berlin n'és mestra. Ens vam aventurar. Aquest gènere sovint suscita declinació, fins i tot en bons lectors".

Dos anys i mig després d'aquella primera fita arriba *Un vespre al paradís*, amb 22 contes. "Abans de començar a llegir la versió anglesa patia -diu Eugènia Broggi-. ¿I si són les escorrialles?" Per sort no va ser el cas. "Els nous contes impressionen igual, i un dels encerts és l'ordenació cronològica seguint les etapes vitals de l'autora", afegeix. Així, el volum s'obre amb *Tocadors musicals*, centrat en les trapellereries d'una narradora acompanyada d'una amiga que acaba amb una incursió als baixos fons d'El Paso, continua amb l'entusiasme adolescent d'anar a veure una cursa de motos en què participa l'home de qui està enamorat (*De la pols a la pols*), torna a incidir -com passava al *Manual*- en alguna reunió familiar traumàtica (*Nadal. Texas. 1956*) i es va enfosquint, amb alguna mostra especialment cruenta, com les descripcions de l'addicció a l'heroïna d'en Buzz, marit de la protagonista de *La barca de la il·lusió*, inspirat en Buddy Berlin, el tercer i últim marit de l'autora. "La mare escrivia històries reals: no necessàriament autobiogràfiques, però prou a prop de la realitat -escriu Mark Berlin al pròleg d'*Un vespre al paradís*-. Les històries i els records de la nostra família s'han reconstruït, embellit i editat fins al punt que ja no sé què va passar exactament. La Lucia deia que això tant era: la història és el que compta".

JEFF BERLIN / LITERARY STATE OF LUCIA BERLIN